

5 Αυγούστου 2020

Το Θείον φως (Vladimir Lossky)

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Θεολογία και Ζωή](#)

Η μετά του Θεού ένωσις

είναι μυστήριο, το όποιον τελειούται εν τοις ανθρωπίνοις προσώποις.

Ο άνθρωπος εις την οδόν προς την ένωσιν ουδέποτε ελαττούται, ως προς την προσωπικότητα του, καίτοι αρνείται την ατομικήν του θέλησιν, τας φυσικάς του κλίσεις. Αρνούμενος ο άνθρωπος ελευθέρως παν ό,τι είναι εις αυτόν ατομικόν εκ φύσεως, ολοκληρούται εν χάριτι. Παν ό,τι δεν είναι εκούσιον, παν ό,τι δεν είναι συνειδητόν δεν έχει προσωπικήν αξίαν. Αι στερήσεις, οι πόνοι, δεν δύνανται να γίνουν οδός προς την ένωσιν, εάν δεν γίνουν αποδεκταί ελευθέρως. Εν τέλειον πρόσωπον λαμβάνει εν πλήρει συνειδήσει όλας τας αποφάσεις του· είναι ελεύθερον πάσης βίας, πάσης φυσικής ανάγκης. Όσον προοδεύει τις εις την οδόν της ενώσεως, τόσον περισσότερον συνειδητός γίνεται. Η συνείδησις αυτή εν τη πνευματική ζωή καλείται γνώσις υπό των ασκητικών Πατέρων της Ανατολής. Εκδηλούται πλήρως εις τας υψηλοτέρας βαθμίδας της μυστικής οδού, ως η τελεία γνώσις της Αγίας Τριάδος. Δια τον λόγον αυτόν Ευάγγριος ο Ποντικός εταύτιζεν την βασιλείαν του Θεού με την γνώσιν της Αγίας Τριάδος, την συνείδησιν του αντικειμένου της ενώσεως. Αντιθέτως η άγνοια, εις το ακρότατον αυτής όριον, θα είναι η κόλασις - εσχάτη κατάπτωσις του προσώπου (1). Η πνευματική ζωή, η αύξησις του ανθρώπου εν τη χάριτι είναι πάντοτε συνειδητή, ενώ η άγνοια είναι σημείον αμαρτίας, «ο ύπνος της ψυχής». Οφείλομεν επομένως να είμεθα συνεχώς εν εγρηγόρσει, να διάγωμεν ως τέκνα φωτός («ώς τέκνα φωτός περιπατεΐτε» Εφ. ε' 9), κατά τον λόγον του Αποστόλου Παύλου: «ἔγειρε ὁ καθεύδων καί ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν καί ἐπιφάσει σοι ὁ Χριστός» (Εφ. ε', 14).

Η Αγία Γραφή είναι πλήρης εκφράσεων αναφερομένων εις το φως, εις την θείαν φωτοχυσίαν, εις τον Θεόν, ο οποίος καλείται «Φως». Δια την μυστικήν θεολογίαν της Ανατολικής Εκκλησίας ταύτα δεν είναι μεταφοραί ή ρητορικά σχήματα, αλλά λόγοι εκφράζοντες μίαν πραγματικήν όψιν της θεότητας. Εάν ο Θεός καλήται Φως, είναι διότι δεν δύναται να μείνη ξένος εις την ημετέραν εμπειρίαν. Η «γνώσις», η συνείδησις του Θεού, πλην της εις τον ανώτερον βαθμόν, είναι μία εμπειρία του ακτίστου φωτός και αυτή δε ακόμη η εμπειρία αύτη είναι φως· «έν τῷ φωτί σου όψόμεθα φῶς» (Ψαλμ. 35, 10). Είναι αυτό το οποίον δεχόμεθα και υπό του οποίου καταλαμβανόμεθα εν τη μυστική εμπειρία. Δια τον Άγιον Συμεών τον Νέον Θεολόγον η εμπειρία του φωτός, η οποία είναι η συνειδητή πνευματική ζωή ή η «γνώσις», αποκαλύπτει την παρουσίαν της κεκτημένης υπό του ανθρώπου χάριτος:

«Ου γάρ ὄ οὐκ οἶδαμεν λαλοῦμεν, ἀλλ' ὄ οἶδαμεν μαρτυροῦμεν, ὄτι τό φῶς έν τῇ σκοτία ἤδη φαίνεται καί έν νυκτί καί έν ἡμέρα καί έντός καί έκτός. Ἐντός μέν έν

ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἐκτός δέ ἐν τῷ νοί περιλάμπον ἡμᾶς ἀνεσπέρως, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως, ἀσχηματίστως, λαλοῦν, ἐνεργοῦν, ζῶν καί ζωοποιοῦν καί φῶς τούς λαμπομένους ἀπεργαζόμενον. Ἡμεῖς μαρτυροῦμεν ὅτι ὁ Θεός φῶς ἐστί καί οἱ αὐτόν καταξιωθέντες ἰδεῖν πάντες ὡς φῶς ἐθεάσαντο καί οἱ λαβόντες αὐτόν, ὡς φῶς αὐτόν ἔλαβον, ὅτι προπορεύεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ τό φῶς τῆς δόξης αὐτοῦ καί δίχα φωτός ἀμήχανόν ἐστι φανῆναι αὐτόν. Καί οἱ μή ἰδόντες τό φῶς αὐτοῦ, οὐδέ ἐκεῖνον εἶδον, ὅτι ἐκεῖνος τό φῶς ἐστί. Καί οἱ μή λαβόντες τό φῶς οὐπω τήν χάριν ἔλαβον οἱ γάρ τήν χάριν λαβόντες φῶς Θεοῦ καί Θεόν ἔλαβον, καθῶς εἶπε τό φῶς, ὁ Χριστός «ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καί ἐμπεριπατήσω». Οἱ δέ μήπω τοῦτο παθόντες ἢ ἀξιωθέντες, πάντες οἱ τοιοῦτοι ὑπό τόν πρό τῆς χάριτος νόμον εἰσὶ, δοῦλοι καί μαθηταί δούλων καί ἀκροαταί νόμου καί τέκνα παιδίσκης καί υἱοί σκότους τυγχάνουσι, κᾶν βασιλεῖς κᾶν πατριάρχαι, κᾶν ἀρχιερεῖς κᾶν ἱερεῖς, κᾶν ἄρχοντες κᾶν ἀρχόμενοι, κᾶν λαϊκοί κᾶν μονάζοντες, κᾶν ἀσκηταί κᾶν ἡγούμενοι, κᾶν πτωχοί κᾶν πλούσιοι, κᾶν ἀσθενεῖς κᾶν ὑγιεῖς τῷ σώματι πέλωσι. Πάντες γάρ οἱ ἐν σκότει καθήμενοι υἱοί σκότους εἰσὶ καί μετανοῆσαι οὐ βούλονται. Ἡ γάρ μετάνοια θύρα ἐστίν ἐξάγουσα ἀπό τοῦ σκότους καί εἰσάγουσα εἰς τό φῶς. Ὁ οὖν προς τό φῶς μή εἰσελθών οὐ διῆλθε τήν θύραν τῆς μετανοίας καλῶς εἰ γάρ διῆλθεν, ἐγένετο ἄν ἐν φωτί. Ὁ δέ μή μετανοῶν ἀμαρτάνει, διότι οὐ μετανοεῖ. «Τῷ γάρ εἰδóτι καλόν ποιεῖν καί μή ποιοῦντι, φησίν, ἀμαρτία αὐτῷ ἐστίν». Ὁ δέ ποιῶν τήν ἀμαρτίαν δοῦλος ἐστί τῆς ἀμαρτίας καί μισεῖ τό φῶς καί οὐκ ἔρχεται πρός τό φῶς, ἵνα μή φανερωθῇ αὐτοῦ τά ἔργα» (2).

Εάν η ζωή εν τη αμαρτία εἶναι εκουσίως πάντοτε ασυνείδητος (κλείνομεν τους οφθαλμούς δια να μη ἰδωμεν τον Θεόν), η ζωή εν τη χάριτι εἶναι μία συνεχῆς πρόοδος της γνώσεως, μία αυξανομένη εμπειρία του θείου φωτός.

Κατά τον Ἅγιον Μακάριον τον Αιγύπτιον, η φλόγα της χάριτος ανημμένη υπό του Ἁγίου Πνεύματος εἰς τας ψυχάς των χριστιανῶν τας καθίστα ικανάς να φωτίζουσαν ὡς λαμπάδες ἔμπροσθεν του Υἱοῦ του Θεοῦ. Ἄλλοτε μεν το θείον τούτο φως ἀναλόγως της ἀνθρωπινῆς θελήσεως ἐνδυναμούται καί ἀπαστράπτει λαμπρῶς, ἄλλοτε δε ἐλαττούται καί δέν δίδει πλέον λάμψιν εἰς τας ἐκ των παθῶν συγκεχυμένης καρδίας. «Διότι τό ἄϋλον καί θεῖον πῦρ φωτίζειν μέν ψυχάς καί δοκιμάζειν εἴωθεν, ὡσπερ ἄδολον χρυσόν ἐν καμίνῳ τό πῦρ ἐνήργησεν ἐν τοῖς ἀποστόλοις, ἠνίκα ἐλάλουν γλώσσαις πυρίναις. Τοῦτο τό πῦρ διά τῆς φωνῆς Παῦλον περιλάμψαν, τήν μέν διάνοιαν αὐτοῦ ἐφώτισεν, τήν δέ αἴσθησιν τῆς ὄψεως αὐτοῦ ἠμαύρωσεν. Οὐ γάρ χωρίς σαρκός εἶδεν ἐκεῖνου τοῦ φωτός τήν δύναμιν. Τοῦτο τό πῦρ ὤφθη Μωϋσῆ ἐν τῇ βάρῳ· τοῦτο τό πῦρ ἐν εἴδει ὀχήματος Ἡλίαν ἐκ τῆς γῆς ἤρπασε... ὅθεν καί ἄγγελοι καί τά λειτουργικά πνεύματα τούτου τοῦ πυρός τῆς λαμπρότητος μετέχουσι... Τοῦτο τοιγαροῦν τό πῦρ δαιμόνων ἐστί φυγαδευτήριον, καί ἀμαρτίας ἀναιρετικόν, ἀναστάσεως δέ δύναμις καί ἀθανασίας

ένεργεια, ψυχῶν ἀγίων φωτισμός καί λογικῶν δυνάμεων σύστασις» (3). Αὐταί εἶναι αἱ θεῖαι ἐνέργειαι, αἱ «ἀκτῖνες θεότητος» δια τὰς ὁποίας ομιλεῖ ὁ Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης, δημιουργικαὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι εἰσδύουν εἰς τὸν κόσμον καὶ γίνονται γνωσταὶ ἐκτὸς τῶν κτισμάτων ὡς τὸ ἀπρόσιτον φῶς, ἐν ᾧ κατοικεῖ ἡ Ἁγία Τριάς. Αἱ ἐνέργειαι παρεχόμεναι εἰς τοὺς χριστιανούς δια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δὲν εμφανίζονται πλέον ὡς ἐξωτερικοὶ αἰτιαί, ἀλλ' ὡς ἡ χάρις, ἐσωτερικόν φῶς, τὸ ὁποῖον μεταμορφώνει τὴν φύσιν θεοῦν αὐτὴν. «Ὅτι φῶς ὁ Θεός οὐ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν λέγεται», λέγει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμάς (4). Ὡς Θεός φανερούται, μεταδίδεται, δύναται νὰ καταστή γινωστός, εἶναι Φῶς. Ὁ Θεός καλεῖται Φῶς, ὄχι μόνον κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ υλικόν φῶς. Τὸ θεῖον φῶς δὲν ἔχει ἀλληγορικὴν καὶ ἀφηρημένην τινὰ ἐννοίαν: εἶναι δεδομένον τῆς μυστικῆς ἐμπειρίας. «Καί τό μὲν θεῖον τοῦτο φῶς μέτρῳ δίδοται, καί τό μᾶλλον καί ἥττον ἐπιδέχεται, κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ὑποδεχόμενων» (5). Ἡ τελεία θεωρία τῆς θεότητος, ἡ ὁποία καθίσταται ορατὴ ἐν τῷ ακτίστῳ φωτί, εἶναι τὸ «μυστήριον τῆς ογδόης ἡμέρας» καὶ ἀνήκει εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Ἐν τούτοις ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀξιοὶ δι' αὐτὴν, ἐπιτυγχάνουν νὰ ἴδουν «τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἔληλυθυῖαν ἐν δυνάμει» (Μαρκ. θ, 1) ἐκ τῆς παρούσης ἤδη ζωῆς, ὡς εἶδον αὐτὴν οἱ τρεῖς Ἀπόστολοι εἰς τὸ ὄρος Θαβώρ.

Αἱ θεολογικαὶ ἐρίδες περὶ τῆς φύσεως τοῦ φωτός τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ περὶ τὸ μέσον τοῦ 14ου αἰῶνος, κατὰ τὰς ὁποίας ἀντετάχθησαν οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς δογματικῆς παραδόσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἀνατολικούς θωμιστάς, ἀπέβλεπον κατὰ βάθος εἰς ἐν σπουδαιότατον θεολογικόν πρόβλημα. Ἐπρόκειτο περὶ τῆς πραγματικότητος τῆς μυστικῆς ἐμπειρίας, περὶ τῆς δυνατότητος συνειδητῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ Θεοῦ, περὶ τῆς ακτίστου ἢ κτιστῆς φύσεως τῆς χάριτος. Τὸ θέμα τοῦ ἐσχάτου προορισμοῦ τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἰδέα τῆς μακαριότητος, τῆς θεώσεως διεκυβεύετο. Ἐγένετο μίᾳ σύγκρουσις μετὰξὺ τῆς μυστικῆς θεολογίας καὶ τῆς θρησκευτικῆς φιλοσοφίας, ἢ μᾶλλον μίας θεολογίας ἰδεῶν, ἡ ὁποία ἠρνεῖτο νὰ παραδεχθῆ πᾶν ὅ,τι ἐφαίνετο εἰς αὐτὴν ἀνοησία, «μωρία». Ὁ Θεός τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐμπειρίας ἐυρέθη ἀντιμέτωπος πρὸς τὸν Θεόν τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν σοφῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ μυστικισμοῦ καὶ δια μίαν ἀκόμη φοράν ἡ θεῖα μωρία ἐθριάμβευσε τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας. Ὑποχρεωμένοι νὰ προσδιορίσουν τὴν θέσιν τῶν, νὰ σχηματίσουν ἰδέας τῶν ἀληθειῶν, αἱ ὁποῖαι ὑπερέκειντο πάσης φιλοσοφικῆς σκέψεως, οἱ φιλόσοφοι τελικῶς ἐξέφρασαν μίαν κρίσιν ἡ ὁποία ἐφάνη «μωρία» δια τὴν ἀνατολικὴν παράδοσιν: ἐβεβαίωσαν τὴν κτιστὴν φύσιν τῆς θεούσης χάριτος. Δὲν θὰ ἐπανέλθωμεν πλέον ἐπὶ τοῦ θέματος, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύξαμεν εἰς τὸ 4ον Κεφάλαιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγένετο λόγος περὶ τῆς διακρίσεως μετὰξὺ τῆς οὐσίας καὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ. Περαινόντες τὴν μελέτην ἡμῶν, οφείλομεν νὰ ἐξετάσωμεν τὰς θείας ἐνεργείας ὑπὸ μίαν ἄλλην ἐποψιν: ὑπὸ τὴν ἐποψιν τοῦ

ακτίστου φωτός, εν ω αποκαλύπτεται ο Θεός και μεταδίδεται εις εκείνους, οι όποιοι έρχονται εις ένωσιν μετ' Αυτού.

Το φως τούτο ή η έλλαμψις δύναται να προσδιορισθή ως ο ορατός χαρακτήρ της θεότητας, των ενεργειών ή της χάριτος, δια της οποίας γνωρίζεται ο Θεός. Το φως τούτο δεν είναι διανοητικής φύσεως, ως είναι ενίοτε η έλλαμψις του νοός με την αλληγορικήν και αφηρημένην έννοιαν. Πολύ δε περισσότερο δεν είναι μία αισθητή πραγματικότης. Εν τούτοις το φως τούτο πληροί συγχρόνως νουν και αισθήσεις αποκαλυπτόμενον εις τον όλον άνθρωπον και όχι εις μίαν των ιδιοτήτων του. Το θείον φως ως δεδομένον της μυστικής εμπειρίας υπέρκειται συγχρόνως των αισθήσεων και του νοός. Είναι άϋλον και ουδέν αισθητόν έχει δια τον λόγον αυτόν ο Άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος εις τα ποιήματα του το αποκαλεί «άόρατον πϋρ» και βέβαιοι την ορατότητα του:

«Έστι πϋρ τό θεϊον όντως Άκτιστον άόρατόν γε Άναρχον και άϋλον τε» (6), αλλά δε είναι πολύ περισσότερο νοητόν φως. Ο «Αγιορείτικος Τόμος», μία απολογία συνταχθείσα υπό των μοναχών του Αγίου Όρους κατά τας θεολογικάς διαμάχας περί του φωτός της Μεταμορφώσεως, διακρίνει το αισθητόν φως, το νοητόν και το άκτιστον, το υπερέχον εξ ίσου των δύο πρώτων· «Άλλου μέν φωτός ό νοϋς, έτέρου δέ ή αίσθησις άντιλαμβάνεσθαι πέφυκεν. Η μέν γάρ αίσθητοϋ, και τά αίσθητά ή αίσθητά δεικνύντος· τοϋ δέ νοϋ φως έστιν, ή έν νοήμασι κειμένη γνωσις· ου τοϋ αύτοϋ τοίνυν φωτός, όψις τε και νοϋς άντιλαμβάνεσθαι πεφύκασιν, αλλά μέχρις άν κατ' οικείαν φύσιν και έν τοις κατά φύσιν ενεργή έκάτερον αύτῶν. Όταν δέ πνευματικῆς και ύπερφυοϋς εύμοιρήσωσι χάριτος τε και δυνάμεως, αίσθήσει τε και νῶ, τά ύπέρ πᾶσαν αίσθησιν και πάντα νοϋν οι κατηξιωμένοι βλέπουσιν..., ως οΐδε μόνος ό Θεός, και οι τά τοιαϋτα ενεργούμενοι» (7).

Η πλειονότης των Πατέρων, οι οποίοι ωμίλησαν περί της Μεταμορφώσεως, μαρτυρούν την άκτιστον φύσιν, την θείαν φύσιν του φωτός του εμφανισθέντος εις τους Αποστόλους. Οι Άγιοι Γρηγόριος ο Ναζιανζηνός, Κύριλλος Αλεξανδρείας, Μάξιμος, Ανδρέας Κρήτης, Ιωάννης ο Δαμασκηνός, Συμεών ο Νέος Θεολόγος, Ευθύμιος Ζηγαβινός εκφράζονται με το αυτό πνεύμα και θα ήτο πολύ άστοχον να ερμηνεύωμεν πάντοτε τα χωρία αυτά ως ρητορικός εμφάσεις. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς αναπτύσσει την διδασκαλίαν ταύτην εν σχέσει προς το θέμα της μυστικής εμπειρίας. Το φως, το όποιον οι Απόστολοι είδον επί του Όρους Θαβώρ, είναι φυσική ιδιότης του Θεού. Αιώνιον, ατελεύτητον, υπάρχον εκτός χρόνου και τόπου, ενεφανίσθη εις τας θεοφανείας της Παλαιάς Διαθήκης ως η δόξα του Θεού: εμφάνισις τρομερά και αφόρητος δια τα κτίσματα καθ' όσον είναι εξωτερική, ξένη προς την ανθρωπίνην φύσιν προ Χριστού, εκτός της Εκκλησίας. Δια τον λόγον αυτόν, κατά τον Άγιον Συμεών τον Νέον Θεολόγον, ο Απόστολος Παύλος εις την

προς Δαμασκόν οδόν μη έχων εισέτι την προς τον Χριστόν πίστιν ετυφλώθη και έπεσεν εις την γην από την λάμπιν του θείου φωτός (8). Αντιθέτως, η Μαγδαληνή Μαρία, κατά τον Άγιον Γρηγόριον τον Παλαμάν ηδυνήθη να ίδη το φως της Αναστάσεως, το οποίον επλήρου το μνημείον και καθίστα ορατόν παν ό,τι ευρίσκετο εντός αυτού, παρά το σκότος της νυκτός, «μήπω τῆς αίσθητῆς ἡμέρας τελέως έκφανείσης» (9). το φως εκείνο επίσης κατέστησεν αυτήν ικανήν, να ίδη τους αγγέλους και να συνομιλήση μετ' αυτών. Την στιγμήν της ενανθρωπίσεως το θείον φως συνεκεντρώθη ούτως ειπείν εν τω Χριστώ, εν τω Θεανθρώπω, εν ω κατώκει σωματικώς άπαν το πλήρωμα της θεότητας. Τούτο σημαίνει ότι η ανθρώπινη φύσις του Χριστού εθεώθη δια της υποστατικής ενώσεως μετά της θείας φύσεως· ότι καίτοι ο Χριστός κατά την επίγειον ζωήν Του εφώτιζε πάντοτε δια του θείου φωτός, τούτο έμενεν άόρατον δια την πλειονότητα των ανθρώπων. Η Μεταμόρφωσις δεν υπήρξε εν φαινόμενον προσδιοριζόμενον υπό χρόνου και τόπου: ουδεμία αλλαγή συνέβη δια τον Χριστόν κατ' εκείνην την στιγμήν, ακόμη και εν τη ανθρωπινή Αυτού φύσει, αλλά αλλαγή τις εγένετο εν τη συνειδήσει των Αποστόλων, οι οποίοι έλαβον προς στιγμήν την ικανότητα, να ιδούν τον διδάσκαλόν των, ως ήτο, καταυγαζόμενον εν τω αιωνίω φωτί της θεότητας Του (10). Δια τους Αποστόλους υπήρξε μία έξοδος εκ της ιστορίας, έλαβον γνώσιν τίνα της αιωνίου πραγματικότητας. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς λέγει εις τας ομιλίαις Του περί της Μεταμορφώσεως: «...τῆς θεότητος έστι τό φῶς εκείνο, καί ἄκτιστόν έστι... οὐδέ τό φῶς εκείνο αἰσθητόν, οὐδέ οἱ ὀρῶντες αἰσθητικοῖς ἀπλῶς ἑώρων ὀφθαλμοῖς, ἀλλά μετασκευασθεῖσι τῆ δυνάμει τοῦ θείου Πνεύματος» (11).

Δια να ίδωμεν το θείον φως δια των σωματικών οφθαλμών, ως είδον τούτο οι Μαθηταί επί του όρους Θαβώρ, πρέπει να μετάσχωμεν αυτού του φωτός, να μεταμορφωθώμεν δι' αυτού εν τινι μέτρω. Η μυστική εμπειρία προϋποθέτει επομένως μεταβολήν τίνα της φύσεως ημών, μεταμόρφωσιν αυτής δια της χάριτος. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς λέγει τούτο σαφώς: «ὁ θείας ἐνεργείας εὐμοιρήσας καί τήν θείαν ἀλλοίωσιν ἡλλοιωμένος αὐτός ὅλος οἶον φῶς έστι, καί μετά τοῦ φωτός έστι, καί σύν τῷ φωτί γνωστῶς ὀρᾷ τά χωρίς τηλικαύτης ἀπορρήτου χάριτος ἀνέκφαντα τοῖς πᾶσιν, οὐχ ὑπέρ τὰς σωματικάς αἰσθήσεις μόνον γεγονώς, ἀλλά καί ὑπέρ πᾶν ὅ,τι τῶν ἡμῖν γνωρίμων, πάντως δέ καί τοῖς ὑπέρ ἡμᾶς τῆ γε φυσική δυνάμει· Θεόν γαρ ὀρῶσιν οἱ κεκαθαρμένοι τήν καρδίαν κατά τόν ὑπό τοῦ Κυρίου ἀψευδῆ μακαρισμόν, ὅς φῶς ὢν κατά τήν θεολογικωτάτην Ἰωάννου τοῦ τῆς βροντῆς υἱοῦ φωνήν οἰκίζει τε καί ἐμφανίζει ἑαυτόν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, καί ἀγαπηθεῖσιν ὑπό αὐτοῦ» (12).

Το σώμα δεν πρέπει να είναι εμπόδιον εις την μυστικήν εμπειρίαν· η περιφρόνησις υπό του Μανιχαίου της σωματικής φύσεως είναι ξένη προς τον ορθόδοξον άσκητισμόν.... «Μή ἄν ψυχὴν μόνην, μήτε σῶμα μόνον λέγεσθαι ἄνθρωπον, ἀλλά τό

συναμφότερον, ὄν δὴ καί κατ' εἰκόνα πεποικέναι Θεός λέγεται», λέγει ο Ἅγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς (13). Το σῶμα πρέπει να εκπνευματοποιηθῆ, να γίνῃ «σῶμα πνευματικόν» κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Αποστόλου Παύλου. Το ἔσχατον τέλος ἡμῶν δεν εἶναι μία διανοητικὴ μόνον θεωρία τοῦ Θεοῦ· εἰάν συνέβαινε οὕτως, ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν θα ἦτο ἀνώφελος. Οἱ μακάριοι θα ἴδουν τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἐν τῇ πληρότητι τῆς κτιστῆς φύσεως τῶν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ «Ἀγιορείτικος Τόμος» ἀποδίδει ἀπὸ τῆς παρουσίας ζωῆς εἰς τὴν εξαγνισθεῖσαν φύσιν τοῦ σώματος ὠρισμένας πνευματικὰς ἰκανότητας: «εἰ γὰρ συμμεθέξει τότε τῇ ψυχῇ τὸ σῶμα τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν, καὶ νῦν δὴπου συμμεθέξει, κατὰ τὸ ἐγχωροῦν.... καὶ αὐτὸ τὰ θεῖα πείσεται, καταλλήλως ἑαυτῷ, μετασκευασθέντος, καὶ ἁγιασθέντος, ἀλλ' οὐ καθ' ἕξιν νεκρωθέντος τοῦ τῆς ψυχῆς παθητικοῦ» (14).

Ἡ χάρις ὡς φῶς ἀρχὴ τῆς φανερώσεως δεν δύναται νὰ παραμείνῃ ἀόρατος ἐν ἡμῖν. Δεν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ αἰσθανθῶμεν τὸν Θεόν, εἰάν ἡ φύσις ἡμῶν εἶναι πνευματικῶς υγιῆς. Ἡ ἀναισθησία ἐν τῇ πνευματικῇ ζωῇ εἶναι μία κατάστασις ἀνώμαλος. Πρέπει νὰ δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίζωμεν τὰς ἀτομικὰς καταστάσεις καὶ νὰ κρίνωμεν τὰ φαινόμενα τῆς μυστικῆς ζωῆς. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Ἅγιος Σεραφεῖμ τοῦ Σαρον ἀρχίζει τὰς πνευματικὰς τοῦ διδασκαλίας διὰ τῶν λόγων: «ὁ Θεός εἶναι πῦρ, τὸ ὁποῖον ἀναζωογονεῖ καὶ καταφλέγει τὰς καρδίας. Εἰάν αἰσθανθῶμεν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν τὸ ἐκ τοῦ δαίμονος προερχόμενον ψύχος διότι ὁ δαίμων εἶναι ψυχρὸς ἀς ἐπικαλεσθῶμεν τὸν Κύριον καὶ Αὐτός θα ἔλθῃ καὶ θα ἀναζωπύρωσῃ τὴν καρδίαν ἡμῶν διὰ τῆς πρὸς Αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης. Καὶ πρὸ τῆς θερμότητος τοῦ ἰδικοῦ Τοῦ προσώπου τὸ ψύχος τοῦ ἐχθροῦ θα διαλυθῆ» (15). Ἡ χάρις θα γίνῃ γνωστὴ ὡς ἡ χαρὰ, ἡ εἰρήνη, ἡ ἐσωτερικὴ θερμότης, ὡς τὸ φῶς. Αἱ καταστάσεις ἀκηδίας, τῆς «μυστικῆς νυκτός», δεν ἔχουν τὴν αὐτὴν ἐννοίαν εἰς τὴν πνευματικότητα τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἐρχεται ὀλονέν εἰς στενωτέραν ἐνῶσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ, δεν δύναται νὰ μείνῃ ἐκτός τοῦ φωτός. Εἰάν εὐρίσκεται βεβυθισμένον εἰς τὰ σκότη, εἶναι διότι ἡ φύσις τοῦ ἡμαυρώθη ὑπὸ τινός ἀμαρτίας, ἡ διότι ὁ Θεός δοκιμάζει αὐτό, διὰ νὰ αὐξήσῃ ἐτι περισσότερο τὸν ζήλον τοῦ. Αἱ καταστάσεις αὗται παρέρχονται διὰ τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης εἰς τὰς ὁποίας ὁ Θεός ἅπαντα φανερούμενος ἐκ νέου εἰς τὴν ψυχὴν, μεταδίδων τὸ φῶς Τοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ἐπ' ὀλίγον εἶχεν ἐγκαλείψει. Ἡ ἀκηδία εἶναι μία νοσηρὰ κατάστασις, ἡ ὁποία δεν πρέπει νὰ εἶναι διαρκῆς· οὐδέποτε εθεωρήθη ὑπὸ τῶν ἀσκητικῶν καὶ μυστικῶν συγγραφέων τῆς ἀνατολικῆς παραδόσεως ὡς ἀπαραίτητος καὶ κανονικὸς σταθμὸς τῆς οδοῦ πρὸς τὴν ἐνῶσιν. Εἰς τὴν οδὸν ταύτην εἶναι ἐν σύνηθες δυστύχημα, πάντοτε ὅμως ἐπίφοβον. Ἀποτέλεσμα τῆς ἀκηδίας εἶναι ἡ λύπη, ἡ ἀνία, ἡ ψύξις τῆς καρδίας, ἡ ὁποία δημιουργεῖ τὴν ἀναισθησίαν. Εἶναι μία δοκιμασία ἡ ὁποία θέτει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ ὅρια τοῦ

πνευματικού θανάτου. Διότι η προς την αγιότητα άνοδος, ο άγων δια το θείον φως, δεν είναι ακίνδυνος. Εκείνοι οι όποιοι αναζητούν το φως, την συνειδητήν εν τω Θεώ ζωήν, διατρέχουν ένα μεγάλον πνευματικόν κίνδυνον, αλλά ο Θεός δεν τους αφήνει να πλανώνται εις τα σκότη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- (1). «Κεφάλαια πρακτικά», 33,25, PG 40, 1268 A.
- (2). Κατήχησις ΚΗ'.
- (3). Όμιλία 25, 9, 10, PG 34, 673 B C.
- (4). «Κατά Άκίνδυνου», PG 150, 823.
- (5). Γρηγ. Παλαμά, «Όμιλία εις τήν Μεταμόρφωσιν», PG 151, 448 B. Ιδέ την υπέροχον μελέτην του M gr. Basile Krivocheine, «Η άσκητική καί θεολογική διδασκαλία του Άγίου Γρηγορίου του Παλαμα», Seminarium Kondakovianum 8, Prague 1936, σ. 99-154. Μετ. εις την γερμ. υπό Hugolin Landvogt, εις το « Das ö stliche Christentum », 8, 1939.
- (6). Εκδ. Σμύρνης, 1886, 2 μέρος, σ. 1.
- (7). Αγιορείτικος Τόμος, PG 150, 1833 D.
- (8). Λόγος 57, I, εκδ. ρωσ. του Αγ. Όρους 2 σ . 36· Γρηγ. Παλαμ. «Κεφαλ. φυσικά» κ.λ.π. PG 150, 1169 A.
- (9). Λόγος 20, PG 151, 268 A B.
- (10). Αγιορείτικος Τόμος, PG 150, 1232 C.
- (11). Λόγος 34, PG 151, 433 A B.
- (12). Λόγος «Εις τα Εισόδια της Θεοτόκου», Εκδ. Σοφοκλέους του εξ Οικονόμων, Αθήναι 1861 σ. 175 -177.
- (13). «Διάλογος περί ψυχής και σώματος» PG 150, 1361 C.
- (14). PG 150, 1233 B -D.
- (15). Relation de la vie et des oeuvres du P. Séraphin, de bienheureuse mémoire, hiéromoine et reclus de Saron, Μόσχα 1851, σελ. 63. (Ρωσ.)

Το θείον φως

Vladimir Lossky, Η μυστική θεολογία της Ανατολικής Εκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1964, μτφρ. Πρεσβυτέρας Στέλλας Κ. Πλευράκη, σελ. 259-269

Πηγή: orthodoxfathers.com